

Европски суд за људска права
ЧЕТВРТО ОДЕЉЕЊЕ

ОДЛУКА
Представка број 20874/18

Драгана БАША против Србије

Европски суд за људска права (Четврто одељење), на заседању Већа 30. маја 2023. године у саставу:

Faris Vehabović, *председник*,
Iulia Antoanella Motoc,
Branko Lubarda, *судије*,
и Branimir Pleše, в.д. *секретара одељења*,

Имајући у виду:

представку (број 20874/18) против Републике Србије коју је 25. априла 2018. године, на основу члана 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција”), Суду поднела држављанка Републике Србије, гђа Драгана Баша, рођена 1977. године и која живи у Краљеву (у даљем тексту: „подносиатељка представке”), коју је заступао г. М. Михаиловић, адвокат из Змајева;

одлуку да се представка достави Влади Републике Србије на одговор (у даљем тексту: „Влада”), коју заступа њена заступница, гђа З. Јадријевић Младар;

Запажања страна у спору;

Након већања, одлучује како следи:

ПРЕДМЕТ СПОРА

1. Подносиатељка представке се притуживала на обавезну вакцинацију деце предшколског и школског узраста против одређених болести (туберкулозе, дифтерије, тетануса, великог кашља, полиомијелитиса, малих богиња, рубеоле, заушки, хепатитиса Б, *Haemophilus influenzae* типа Б и болести изазване бактеријом *streptococcus pneumoniae*), прописану чланом 32. Закона о заштити становништва од заразних болести из 2016. године (у даљем тексту: „ЗЗСЗБ 2016”), као и на последице непоштовања тог услова. Вакцинацију против горенаведених болести не може одбити ни дотично лице нити родитељ/старатељ, осим уколико лекар или тим стручњака претходно не утврди привремену или трајну контраиндикацију. Деца морају да се придржавају овог услова да би могла да наставе да похађају вртиће и школе, осим у случајевима контраиндикација. Члан 85. ЗЗСЗБ 2016 такође предвиђа казну до 150.000 динара (РСД) (око 1.280 евра (ЕУР)) која се изриче особама које одбију вакцинацију.

2. Подносиатељка представке је 23. фебруара 2017. године поднела иницијативу пред Уставним судом за оцену уставности члана 32. ЗЗСЗБ 2016.

3. Уставни суд је 6. новембра 2017. године одбацио ову и неколико других иницијатива (од којих су неке такође оспоравале и уставност члана 85. ЗЗСЗБ 2016). При томе је посебно узео у обзир чињеницу да је ниво вакцинације у Републици Србији у 2015. години био најнижи у претходних

десет година. Уставни суд је такође напоменуо да оспореном мером није забрањен упис деце у школе, већ да је њихово похађање условљено вакцинацијом против одређених болести.

4. Министарство здравља је у јануару 2018. године издало упутство свим вртићима да је обавезно да се деца која исте похађају вакцинишу.

5. Уставни суд је 31. децембра 2020. године одбацио још једну сличну иницијативу, уз напомену да је Законом о основном образовању и васпитању, осим што је предвиђено да деца лично похађају школу, предвиђена и могућност школовања код куће и учења на даљину (чл. 38. и 38а).

6. Чланови 3, 16. и 147–51. Закона о лековима и медицинским средствима, заједно, прописују да је Агенција за лекове и медицинска средства Србије надлежна за издавање дозвола за лекове (укључујући и вакцине), њихову регистрацију, праћење њихових нуспојава, и вршење контроле квалитета.

7. Правилник о имунизацији, који је био на снази у предметно време, предвиђао је да вакцинацију обавља медицинско особље, осим у случајевима привремених или трајних контраиндикација, које утврђују лекари опште праксе, односно лекари специјалисти, односно тимови медицинских стручњака.

8. Подносиатељка представке се притуживала, на основу члана 8. Конвенције, на обавезну вакцинацију деце предшколског и школског узраста против одређених болести и на последице непоштовања тог услова. Такође се притуживала, на основу чл. 3, 6. и 14. Конвенције, члана 2. Протокола број 1 и члана 1. Протокола број 12, да су последице непоштовања обавезне вакцинације представљале нехумано или понижавајуће поступање, кршење права невакцинисане деце на образовање и дискриминацију према таквој деци. Поред тога, навела је да је одлука Уставног суда у вези са предметном законском мером била произвољна и недовољно образложена. Подносиатељка представке се по први пут притуживала према члану 9. Конвенције у својим запажањима, тврдећи да је обавезна вакцинација такође нарушила њену слободу мисли, савести и вероисповести.

ОЦЕНА СУДА

I. Наводна повреда члана 8. Конвенције

A. Поднесци странака

9. Влада је тврдила да подносиатељка представке није имала статус жртве, јер није понудила никакве доказе да је и сама родитељ нити да је спорни закон утицао на њу или њену децу. У сваком случају, да је подносиатељка представке била директно погођена, она је могла искористи бројне правне лекове, попут тужби у управним и судским поступцима, као и тужбу засновану на Закону о забрани дискриминације или уставне жалбе.

10. Влада се позвала на предмет *Vavříčka и други против Чешке Републике* ([Вв], бр. 47621/13 и 5 других, од 8. априла 2021. године) и тврдила је да, поред горе наведених питања, није било повреде ни једног од чланова на које се подносиатељка представке притужује, пошто је српско законодавство било слично, ако не и идентично, законодавству Чешке Републике. Услов обавезне вакцинације био је ограничен само на вртиће, као што се може приметити из упутства Министарства здравља (видети став 4. горе) у време епидемије малих богиња, која је била најозбиљнија епидемија у последњих двадесет пет година. Штавише, није било принудне вакцинације, док су за непоштовање ове мере биле изрицане искључиво новчане казне, које су се могле изрећи само једном и које су могле бити оспорене пред судом.

11. Подносиатеља представке је тврдила да се притужбе потенцијалних жртава такође могу прихватити, што је био њен став. У време када је поднела иницијативу пред Уставним судом (февруара 2017. године), њен син је похађао основну школу, а у време када је поднела своја запажања Суду (јула 2021. године), он је похађао средњу школу.

12. Подносиатеља представке је такође критиковала предметни закон јер је био у супротности са законима о образовању, који предвиђају да је основношколско образовање обавезно за сву децу. Иако је министар просвете јавно изјавио да ће сва деца бити уписана у школе, примена спорног закона је препуштена слободној процени директора вртића и школа. Подносиатеља представке је прихватила да је предметно мешање имало легитиман циљ, али је сумњала у делотворност и безбедност вакцина. Забрана похађања вртића и школа од стране невакцинисане деце је имала негативан финансијски утицај на њихове породице, као и кажњавање грађана изрицањем новчаних казни које су биле превисоке за обичне људе. Она је такође остала при свом ставу да је Србија одлучила да родитељима невакцинисане деце ускрати право на родитељски додатак, али није доставила било какве доказе по том питању.

В. Оцена Суда

13. Притужбу подносиатељке представке на обавезу вакцинисања деце школског узраста и последице непоштовања те обавезе је потребно разматрати на основу члана 8. Конвенције (видети *Vavrička* и други, цитиран горе, став 261.).

14. Чак и под претпоставком да је предметна притужба *ratione personae* спојива са наведеном одредбом (видети, *mutatis mutandis*, *Tănase против Молдавије* [Вв], број 7/08, став 104, ЕСЉП 2010, као и изворе који су у наведеном предмету цитирани), она је, према ставу Суда, очигледно неоснована, и као таква неприхватљива из разлога наведених у наставку.

15. Упркос томе што подносиатеља представке у предметном случају заправо није била новчано кажњена, она би се и даље могла сматрати припадницом групе људи која је у ризику од мешања у њихово право на поштовање приватног живота. Конкретно, дати закон од ње, као родитеља, захтева да вакцинише свог сина против своје воље како би исти могао да настави са похађањем школе, или да у супротном буде новчано кажњена (видети *Vavrička* и други, цитирано горе, став 264.).

16. Штавише, саме стране у спору нису оспориле да је наводно мешање било у складу са законом, те да је тежило легитимном циљу заштите здравља (*ibid.*, став 272.). Сам Суд не види разлог да се не сложи са тим ставом.

17. Што се тиче неопходности наведеног мешања, релевантна начела су изложена у предмету *Vavrička* и други (цитиран горе, ст. 273–75.).

18. Стопа вакцинације у Републици Србији је 2015. године била најнижа у последњих десет година, док је 2018. године забележена највећа епидемија малих богиња у последњих двадесет пет година. Може се, дакле, рећи да је у Србији обавеза вакцинације представљала одговор домаћих власти на горућу друштвену потребу да се заштите здравље појединца и јавно здравље од горенаведених болести, као и да се осигура од било каквог опадања стопе вакцинације међу децом (*ibid.*, *mutatis mutandis*, ст. 283–84.). Суд стога сматра да је приступ Тужене државе да вакцинацију учини обавезном био подржан релевантним и довољним разлозима који су оправдавали њено спровођење такве политике.

19. Обавеза вакцинације се односи на једанаест болести које су добро познате медицинској науци (видети став 1. горе; видети такође *Vavrička* и други, цитиран горе, став 158.), у погледу којих научна заједница сматра вакцинацију делотворном и безбедном (*ibid.*, став 291. *in limine*).

Ослобађање од ове обавезе је дозвољено, нарочито када су у питању деца са медицинским контраиндикацијама. Штавише, поштовање ове обавезе не може бити директно наметнуто – то јест, вакцинација се не може применити насилно. Дужност се спроводи посредно кроз изрицање санкција. У Србији се санкција може посматрати као релативно умерена, и састоји се од административне новчане казне. Подносиатеља представке такође није доставила ниједну одлуку о изрицању новчане казне услед непоштовања обавезе вакцинације, а камоли о изрицању новчане казне која би могла бити неоправдано оштра или тешка. Немогућност невакцинисане деце да наставе да похађају вртић или школу је последица, јасно предвиђена законом, услед непоштовања опште законске обавезе која је имала за циљ да посебно заштити здравље мале деце, и која је у суштини заштитног, а не казног карактера (*ibid.*, став 294.).

20. Суд не види разлог да доводи у питање адекватност домаћег система у погледу делотворности и безбедности вакцинације (*ibid.*, став 301. *in fine*; видети такође ст. 6. и 7. горе). Тужена држава такође предвиђа процедуралне гаранције (видети став 9. горе, *in fine*), помоћу којих лица могу оспорити последице сопственог непоштовања обавезе вакцинације (видети *Vavříčka u други*, цитиран горе, став 295.).

21. Што се тиче озбиљности наведеног мешања, Суд констатује да подносиатељки представке никада није изречена административна новчана казна, нити је икада дошло до било каквих последица по образовање њеног сина. Иако је подносиатеља представке тврдила да су родитељи били изложени додатним трошковима и да су деца била лишена образовања услед немогућности да невакцинисана деца похађају вртиће и школе, Суд констатује да то изгледа није био случај са подносиатељком представке.

22. Што се тиче школе, спорни закон је захтевао вакцинацију зарад похађања школе, али не и за пријем у школе. образовање се такође може обезбедити путем школовања код куће или учења на даљину (видети став 5. горе, *in fine*). Штавише, ресорни министар је јавно изјавио да ће сва деца бити уписана у школе (видети став 12. горе), док подносиатеља представке није поднела ниједан доказ којим би оспорила ту изјаву, било уопштено или у вези са својим сином у погледу кога је она, напротив, изричито признала да је похађао часове у школи. Суд понавља да је лични обим предмета који се разматра у оквиру „приватног живота” из члана 8. ограничен на саме подносиоце представке и последице које оспорене мере представљају по њих (видети *Vavříčka u други*, цитиран горе, став 305.).

23. Имајући у виду горе наведено, Суд сматра да законске мере на које се подносиатеља представке притужује стоје у разумном односу пропорционалности легитимном циљу коме се тежи, те да Тужена држава није прекорачила своје широко поље слободне процене. Стога се спорне мере могу сматрати „неопходним у демократском друштву”.

24. Из свега наведеног следи да је притужба подносиатељке представке очигледно неоснована, те се као таква мора одбацити у складу са чланом 35. ст. 3(а) и 4. Конвенције.

II. Остале притужбе

25. Притужба подносиатељке представке на основу 2. Протокола број 1 о праву на образовање је *ratione personae* неспојива са одредбама Конвенције и њеним Протоколима у смислу члана 35. став 3(а), те се мора одбацити у складу са чланом 35. став 4. пошто је јасно да њој сâмој то право није ускраћено.

26. У светлу целокупног материјала који поседује, и у мери у којој су питања на која се подносиатеља представке притужује на основу чл. 3, 6. и 14. Конвенције и члана 1. Протокола број 12 у његовој надлежности, Суд не налази да постоји кршење права и слобода утврђених

Конвенцијом или њеним Протоколима. Сходно томе, тај део представке је такође очигледно неоснован, те се мора одбацити у складу са чланом 35. ст. 3(а) и 4. Конвенције (видети *Vavříčka и други*, цитиран горе, ст. 346–47.).

27. Притужба подносиоце представке на основу члана 9. није била укључена у првобитну представку, али је изнета у њеним запажањима из јула 2021. године. Суд стога сматра да није прикладно разматрати наведено питање у контексту ове представке (видети *Станка Мирковић и други против Црне Горе*, бр. 33781/15 и 3 друге, став 66, од 7. марта 2017. године, и изворе цитиране у њему).

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД, ЈЕДНОГЛАСНО,

Проглашава представку неприхватљивом.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаном облику 22. јуна 2023. године.

Branimir Pleše
в.д. секретара одељења

Faris Vehabović
председник